

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора медичних наук, доцента Валерії БРИЧ
на дисертаційну роботу Школьника Михайла Борисовича
на тему «Медико-соціальне обґрунтування оптимізованої моделі
реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю із застосуванням
рефлекторно-навантажувальних пристроїв» на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона
здоров'я» (наукова спеціальність – «Соціальна медицина»)**

СТУПІНЬ АКТУАЛЬНОСТІ ОБРАНОЇ ТЕМИ

Забезпечення здоров'я молодого покоління завжди було і залишається пріоритетним завданням системи охорони здоров'я України. А сьогодні, через затяжну демографічну кризу, загострену зниженням народжуваності, зростанням смертності та вимушеної міграції, обумовлених війною, актуальність проблеми збереження і відновлення здоров'я та соціальної активності кожної дитини набуває ще більшого медико-соціального та соціально-економічного значення.

Хвороби нервової системи є однією з провідних причин інвалідності дітей в Україні і стабільно обіймають третю рейтингову позицію у структурі загальної інвалідності дитячого населення. Половина від усіх випадків інвалідності дітей внаслідок хвороб нервової системи обумовлена дитячим церебральним паралічем. Попри постійний пошук нових методів реабілітації дітей із вказаною патологією ефективність запроваджених методів є не достатньо високою.

На сьогодні в Україні відбувається розбудова сучасної системи реабілітаційної допомоги, яка має ґрунтуватися на засадах доказової медицини, мультидисциплінарності, пацієнтоорієнтованості, біопсихосоціальному підході та на використанні Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. Тому виконання наукового дослідження, результати якого формують доказову базу та методологічну основу для удосконалення організації реабілітації дітей з інвалідністю внаслідок ДЦП, захворювань нервової системи із порушеннями функції опорно-рухового апарату, безумовно, слід визнати надзвичайно актуальним та своєчасним.

ОЦІНКА НАУКОВОГО РІВНЯ ДИСЕРТАЦІЇ І НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Аналіз дисертаційної роботи Школьника М. Б. дозволяє стверджувати, що вона є добре спланованим, виконаним на високому науковому рівні дослідженням. Автор особисто здійснив збір первинного матеріалу, його аналіз та впровадження результатів дослідження в практику діяльності закладів охорони здоров'я.

Дисертаційна робота виконувалася відповідно до плану наукових досліджень Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика та є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри управління охороною здоров'я «Обґрунтування інноваційних моделей управління та оптимізації організаційних форм діяльності органів, підприємств та закладів охорони здоров'я» (державний реєстраційний номер 01200U101680, термін виконання 2020-2024 рр.).

Публікації, які висвітлюють одержані результати проведеного дослідження, опубліковані у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»): «Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії», «Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України» та «Перспективи та інновації науки. Рубрика «Медицина», а також у журналі «Acta Balneologica», який індексується наукометричною базою Scopus.

НАУКОВА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ

Для вирішення актуальної проблеми дисертантом чітко визначена мета дослідження і його завдання, виконання яких дозволяє досягти поставленої мети. Системність побудови програмно-цільової структури дослідження підтверджується логічним взаємозв'язком вибраного об'єкту й предмету.

Наукові положення, висновки, практичні рекомендації, сформульовані автором, є обґрунтованими та вірогідними. Дисертаційна робота виконана на сучасному науково-методичному рівні та базується на достатній кількості одиниць спостереження.

У роботі здійснено аналіз динаміки та регіональних особливостей інвалідності дитячого населення внаслідок хвороб нервової системи в Україні за матеріалами форм державної статистичної звітності № 19 "Звіт про

дітей з інвалідністю віком до 18 років", зведених по Україні та у розрізі регіонів у динаміці за 2010-2022 р.

За спеціально розробленою автором програмою проведене соціологічне дослідження, яке охопило 280 батьків дітей із інвалідністю внаслідок хвороб нервової системи, результати якого дозволили одержати медико-соціальну характеристику дітей з інвалідністю, а також здійснити оцінку соціально-психологічної, корекційно-педагогічної та фізичної реабілітації дітей з інвалідністю, хворих на дитячий церебральний параліч та з іншими ураженнями центральної нервової системи з порушеннями опорно-рухового апарату із залученням мультидисциплінарної команди фахівців з реабілітації.

Автором також проведене проспективне групове клінічне дослідження, до основної групи якого включено 200 дітей з інвалідністю при ураженнях центральної нервової системи, до комплексної програми відновлення яких включено заняття із рефлекторно-навантажувальним пристроєм «Гравістат»; контрольну групу склали 80 дітей з інвалідністю при ураженнях ЦНС, для реабілітації яких пристрій «Гравістат» не застосовувався. Оцінка ефективності запропонованої автором моделі реабілітаційних заходів здійснювалось до та після 10-денного курсу реабілітації згідно загальноприйнятої шкали GMFM.

Завдяки запровадженню сучасних методів дослідження й коректному використанню методів статистичного опрацювання матеріалу отримано достовірні результати і ряд нових наукових фактів, що дозволило автору обґрунтувати положення висновків та практичних рекомендацій щодо використання отриманих результатів дослідження.

Автором здійснено глибокий аналіз літературних джерел з даної проблеми (56 джерел зарубіжних і 72 – українських), поставлені завдання вирішено шляхом застосування адекватних і сучасних методів дослідження, сформульовані висновки відповідають отриманим результатам, що дозволяє без будь-яких упереджень стверджувати про обґрунтованість і вірогідність даних, представлених у роботі.

РІВЕНЬ ВИКОНАННЯ ПОСТАВЛЕНОГО НАУКОВОГО ЗАВДАННЯ, ОВОЛОДІННЯ ЗДОБУВАЧЕМ МЕТОДОЛОГІЄЮ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поставлені наукові завдання повністю вирішені у дисертаційній роботі. Для кожного задання підібрані оптимальні наукові методи, які дозволили отримати вірогідні результати, що мають вагоме теоретичне та практичне значення.

Методологія дослідження розроблена автором на основі системного підходу та аналізу. У роботі використані як загальнонаукові, так і притаманні для соціально-медичних досліджень методи: бібліосемантичний, соціологічний, медико-статистичний, епідеміологічний, концептуального моделювання, експериментальний, експертних оцінок.

Маю також відзначити високий ступінь оволодіння Школьніком М.Б. методологією наукової діяльності.

НОВИЗНА ПРЕДСТАВЛЕНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА/АБО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕНИХ ЗДОБУВАЧЕМ ДОСЛІДЖЕНЬ, ПОВНОТА ВИКЛАДУ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Наукова новизна результатів дослідження, на мою думку, у першу чергу, полягає у науковому обґрунтуванні та розробці удосконаленої функціонально-організаційної моделі комплексної реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю внаслідок захворювань нервової системи, впровадження якої дозволило підвищити медико-соціальну ефективність реабілітації за рахунок комплексного використання нових методів фізичної реабілітації із застосуванням рефлекторно навантажувальних пристроїв, елементів нейрореабілітації, а також мультидисциплінарного підходу до надання реабілітаційної допомоги дітям.

Автором також удосконалено теоретико – методологічні основи реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю за рахунок розробки індивідуальних програм реабілітації учасниками мультидисциплінарної команди з урахуванням потреб дітей з інвалідністю внаслідок захворювань нервової системи; забезпечення комплексності та безперервності реабілітаційної допомоги за рахунок міжвідомчої взаємодії закладів охорони здоров'я; раціонального використання коштів та додаткового фінансування територіальними громадами.

Результати дисертаційного дослідження розвивають методичне забезпечення медико-соціальних досліджень, методологію оцінки ефективності реабілітаційних програм, доповнюють наукові дані щодо динаміки та структури показників дитячої інвалідності в Україні та її регіонах.

Результати дисертаційного дослідження повністю викладені у 14 наукових працях: п'яти статтях у наукових фахових виданнях України, одній статті у виданні, що входить до наукометричної бази Scopus; двох статтях у Міжнародних європейських наукових виданнях (Польщі та Чехії); шести тезах у збірках матеріалів Міжнародних науково-практичних конференцій. Опубліковані роботи повністю відображають зміст проведеного дослідження.

ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає у суттєвому доповненні теоретичних засад галузі охорони здоров'я в частині удосконалення організації реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю.

Використання оптимізованої автором функціонально-організаційної моделі реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю має і велике **практичне значення**, так як є методологічним інструментом для впровадження у практику охорони здоров'я нових методів фізичної реабілітації (рефлекторно навантажувальний пристрій Гравістат), елементів нейрореабілітації, мультидисциплінарного підходу до надання реабілітаційної допомоги, комплексне використання яких забезпечує підвищення медико-соціальної ефективності реабілітації дітей з інвалідністю, обумовленої захворюваннями нервової системи.

Впровадження результатів дослідження здійснено на регіональному та місцевому рівні, що підтверджують вісім актів впровадження.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ В ПРАКТИЦІ

Науково обґрунтована та розроблена автором оптимізована функціонально-організаційна модель комплексної реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю рекомендується для подальшого впровадження у системі охорони здоров'я України. Доцільно включити вивчення запропонованих автором ефективних методів фізичної реабілітації, нейрореабілітації, а також використання мультидисциплінарний підходу до надання реабілітаційної допомоги до навчальних програм для підготовки лікарів фізичної та реабілітаційної медицини, лікарів-неврологів, фізичних терапевтів та ерготерапевтів, а також організаторів охорони здоров'я. Рекомендую підготувати за результатами дослідження методичні рекомендації для таких спеціалістів.

ВІДСУТНІСТЬ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Подана до захисту дисертація є оригінальною, самостійно виконаною, авторською роботою здобувача. При розгляді дисертаційної роботи Школьника М. Б. порушень академічної доброчесності, ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації не виявлено.

ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВОГО РІВНЯ ДИСЕРТАЦІЇ ЗА ЗМІСТОМ

Текст дисертації викладено на 170 сторінках друкарського тексту, з них 139 сторінок – обсяг основного тексту. Робота містить 23 таблиці, 22 рисунки, чотири додатки. Текст складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, викладений українською літературною мовою у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю.

Вступ написано з дотриманням відповідних вимог, обґрунтуванням актуальності дослідження, визначенням мети та основних завдань, вирішення яких було спрямоване на досягнення основної цілі роботи. Представлено інформацію про наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та їх апробацію, об'єкт, предмет та методи дослідження.

У розділі 1 «СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ» проведений дисертантом аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел наукової інформації дозволив розглянути реабілітацію дітей з особливими потребами як вагому соціальну проблему, узагальнити національний та міжнародний досвід організації реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю, обґрунтувати потребу в оптимізації вітчизняної моделі реабілітаційної допомоги, а також необхідності удосконалення методології оцінки результатів проведеної реабілітації. Матеріали аналітичного огляду літератури представлені у першому розділі підтвердили актуальність наукового дослідження за обраною темою.

У розділі 2 «МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ» дисертантом представлені програма, наукові бази, матеріали та методи дослідження. Дотримуючись методичних підходів виконання дисертаційного дослідження, автор детально описує матеріали та методи дослідження. Методи збору, обробки та аналізу матеріалів адекватні поставленим завданням. Заслуговують на увагу розроблена автором програма медико-соціологічного дослідження, використані методичні підходи до оцінки ефективності реабілітаційного відновлення дітей з інвалідністю при ураженнях центральної нервової системи, а також ретельно підібрані статистичні методи аналізу результатів дослідження.

У розділі 3 «АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНВАЛІДНОСТІ ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ ВНАСЛІДОК ХВОРОБ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ» автор представляє результати аналізу структури первинної та загальної інвалідності дитячого населення, динамічних тенденцій рівнів первинної та загальної інвалідності

обумовленої усіма хворобами нервової системи та ДЦП, зокрема, територіальних особливостей інвалідизації дитячого населення внаслідок зазначених причин та основних чинників регіональної варіації показників. Результати дослідження представлені у даному розділі засвідчили вагомое медико-соціальне значення інвалідності дітей внаслідок хвороб нервової системи та актуальність проблеми удосконалення організації реабілітаційної допомоги для даного контингенту дитячого населення.

У розділі 4 «АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ» представлена оптимізована програма реабілітації дітей з інвалідністю внаслідок дитячого церебрального паралічу. Реабілітаційні заходи включали в себе заняття: з фізичної реабілітації, соціальної адаптації, психо-педагогічної корекції, корекції мови та мовлення, що проводились з урахуванням фізіологічних та індивідуальних особливостей дітей мультидисциплінарною командою. Схвального відгуку заслуговують ретельно продумані автором методичні підходи до оцінки медико-соціальної ефективності запропонованих медико-організаційних технологій до удосконалення реабілітаційної допомоги дітям із інвалідністю. У дослідженні доведено статистично значиме перевищення ефективності комплексних реабілітаційних програм за параметрами обмеження життєдіяльності – лежання, сидіння, повзання, стояння, хода, біг, толерантність до фізичного навантаження, фізична працездатність ($p < 0,05$). Ефективність удосконаленої програми реабілітації засвідчили як результати оцінки за шкалою GMFM (Шкала великих моторних функцій), так і результати опитування батьків.

Відповідно до головної мети дослідження у розділі 5 «МЕДИКО-СОЦІАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОПТИМІЗОВАНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РЕФЛЕКТОРНО - НАВАНТАЖУВАЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ» науково обґрунтовано та розроблено оптимізовану функціонально-організаційну модель комплексної реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю. Якісно новими елементами моделі стали впровадження інноваційних методів фізичної реабілітації (рефлекторно навантажувального пристрою Гравістат), елементів нейрореабілітації; мультидисциплінарного підходу до формування індивідуальної програми реабілітації та надання реабілітаційної допомоги на засадах скоординованості, комплексності та безперервності та міжвідомчої взаємодії закладів охорони здоров'я.

Результати експертної оцінки оптимізованої комплексної функціонально-організаційної моделі реабілітаційної допомоги засвідчили її

медико-соціальну ефективність та високі, близькі до максимальних (9,2 – 9,9 балів) оцінки за такими характеристиками моделі як пацієнтоорієнтованість, інноваційність, наявність координації, мультидисциплінарності, можливості коректувати програму, залученість батьків.

Висновки дисертації мають 9 пунктів. Усі вони достатньо обгрунтовані та відображають зміст результатів, отриманих автором

ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ, ЗАПИТАННЯ ДО ЗДОБУВАЧА

У дисертаційній роботі є окремі стилістичні та друкарські помилки, які не впливають на загальну характеристику роботи. У процесі опрацювання дисертації виникли такі запитання:

1. Які чинники, на вашу думку, забезпечують максимальну ефективність мультидисциплінарної реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю з ураженнями нервової системи?
2. Які фактори впливатимуть на підвищення ефективності реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю в умовах оптимізованої функціонально-організаційної моделі реабілітаційної допомоги?

ВИСНОВОК ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота **Школьника Михайла Борисовича** на тему: «Медико-соціальне обгрунтування оптимізованої моделі реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю із застосуванням рефлекторно-навантажувальних пристроїв» є завершеною самостійно виконаною науковою працею та містить нове вирішення науково-прикладного завдання – обгрунтування і розробки оптимізованої функціонально-організаційної моделі комплексної реабілітаційної допомоги дітям з інвалідністю внаслідок захворювань нервової системи, яка за рахунок комплексного використання методів фізичної реабілітації із застосуванням рефлекторно навантажувальних пристроїв, елементів нейрореабілітації, а також мультидисциплінарного підходу до надання реабілітаційної допомоги дітям, забезпечила підвищення медико-соціальної ефективності реабілітації дітей.

Дисертаційна робота за актуальністю, новизною, методологічним рівнем, теоретичною новизною і практичною значимістю, ступенем обгрунтованості і достовірності наукових положень, рівнем оприлюднення одержаних результатів повністю відповідає вимогам «Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 із змінами, а її автор Школьник М.Б. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» (наукова спеціальність – «Соціальна медицина»).

Опонент:

**професор кафедри наук про здоров'я
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
доктор медичних наук, доцент**

Валерія БРИЧ

Підпис д. мед. н., доц. Брич В.В. засвідчую

Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК